

www.e-rara.ch

D. Andreae Alciati Mediolanensis, iurisconsulti clariss. omnia quae in hunc usque diem sparsim prodierunt usquam, opera

Alciati, Andrea

Basileae, [1546-]1550

Universitätsbibliothek Basel

Shelf Mark: na 5:1-4

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1855>

D. Andreae Alciati iurisconsulti oratio in laudem iuris civilis, principio studii habita cum Avenione profiteretur

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

duabus heminis cēsetur, cum drachmas 120. pendeat. Hemina cyathos habet 6. pondus drachmarū 60. Hanc autē Attici nō solum Corylam, sed & Tryblion uocant. Acetabulum mensura est heminae quarta pars, nempe cyathus unus semis: pondus uerò habet drachmas 15. Cyathus est drachmarū decē. Cheme est cyathi pars 4, drachmarum 2. semis. Magnū mystrum octaua & decima pars est heminae, drachmarū scilicet trium, scrupu-

puli unius. Paruum autem mystrum est ipsius heminae pars uigesimaquarta: habet drachmas 2. semis. Iustissimū autē mystrum scrupulos habet 8. Cochlearium uerò scrupulos 3. In regio Cario, seu nuce magna, uncia sunt 7. in pontica una: in balano, id est, glande, dimidium est drachmae: in Aegypto Cymo, id est, faba, obolus semis: in orobo, id est, eruo, chalcī 2.

GALENI de ponderib. & mensuris finis.

AND. ALCIATVS SVO LEOPOLDO DICKIO S.

ORATIONEM, quam superioribus annis frequenti gymnasio habui, cum aediturus essem, nemo potior mihi uisus est, cui eam mitterem, quam tu es, Leopolde charissime, cum ob amorem erga te meum, tum ob latinae linguae peritiā, quam cum Iuris ciuilibus prudentia ita coniunxisti, ut dubium reliqueris, utra magis praeualeas. Leges itaque qualescunque hanc lucubrationem nostram, amoris nostri monumentum. Tu uale.

D. ANDREAE ALCIATI

IURISCONSULTI ORATIO IN LAUDEM IURIS CIVILIS,

principio studij habita cum Auenione profiteretur.

Ogitauī saepenumero, animiq; incertus mecum uolutauī, Auditores praestantissimi, an praefatione aliqua mihi pro felici studiorum huius anni auspicio uobiscum opus esset. Cum enim ex superiorum annorum usu exploratissimū haberem, quo uos animi desiderio ad perdiscendam Iuris prudentiā feramini, quacq; attentione aures praceptoribus uestris adhibeatis, & qualiacunque dictata nostra excipiatis, minimē mihi necessarium uidebatur, id apud uos dicendi munus assumere. Nam & nostra studia suapte natura ita prolixē, magnisq; cōmentarijs tractata sunt, ut multiloquio orationū ceu auctario aliquo non indigeant: & qui uos inuitare ad ea capeffenda uelit, non satis industriam uestram perspectam habere uideri potest, qui ad id adhortetur, ad quod spontē, uelisq; & remis, quod dicitur, accurrere uos uideat: possetq; non immeritō mihi obijci, non tam quod superuacuis in rebus tempus cōtererem, quam quod uestris de studijs nullam fiduciā cōciperē, qui cum biennio cōtinuo summū moderationis, industriae, attentionis exemplum dederitis, subuereri uiderer, ne in praesenti quoq; anno eosdem mores nō praestaretis. Quae omnia cum uera sint, non tamen à maioribus nostris institutū morem omittere consilium fuit, tum ne uideremur manibus quodammodo illotis haec studia atrectare, tum etiam, quod sapientissimi illi patres optimē prauidērūt, semper ab huius tam excellentis disciplinae laudibus incipiendum, ut qui eius cognitionē adepti sunt, sibiipsis, quod tantum boni habeant, gratulari possent: qui uerò initiati in his rudimentis uersantur, diligentius alacriusq; operi instent, ut ad summū felicitatis culmen tandem perueniant. Cum enim pulcherrima quacq; eadem & difficillima sint, meritō & Iuris haec prudentiae ars, quod dignior, honestior, laudabiliorq; est caeteris professionibus, eò & summas in se difficultates, inextricabilesq; nodos ferē continet. Quapropter ne in ipso limine, uixq; apertis stadij carceribus, iuniores absterreantur, æquum fuit singulis annis eos admoneri: & sicut in ipsis bellorum congressibus sono tubae equos, sic praeporis uoce candidatos ipsos ad studia haec addiscenda animari. Quāuis enim strenuis ipsis ueteranisq; militib. uirtutē uerba non addant, & quem res ipsa, euidentisq; periculum non moueat, uix ulla imperatoris sui oratio possit impellere: tyronibus tamen ipsis conciones istas non parum proficere usu uidemus, qua ratione & tum demū ingentes spiritus concipiūt, cum praecuntem, animosq; sibi facientem ducem sequuntur. Idem etiam in literaria hac militia quotidie deprehendimus, possemq; ueterū q̄ plurima exempla in hanc

*Iustitia fundamen-
tum legū.*

*Leges à dijs
propagate.*

Lex quid.

rem afferre, sed satis nos nostra ætas instruit, in qua ex studiosis uix decimus quisque est, qui non absterreatur, & ad doctoris apicem ascendat: & sicut apud Græcos artifices, qui cytharcedi esse nequeunt, tibicines fiunt, sic ex eis, qui ob has difficultates in Iurisconsultos euadere non possunt, uel Pragmatici, uel Causidici efficiuntur. Non iniuria igitur istud orandi munus multis utile, pluribus necessariū, apud uos suscepi, non quòd de uestra erga me beneuolentiā, attentioneque essem dubius, sed quòd peritiores ipsos cōsolarer, eosque suorum ornamentorū admonerem: iuniores uerò bona spe implerem, ut facilius in huius disciplinæ amorem incitati, in hoc albo nomen darent. Adeste ergo, & dijs fauentibus, benignas nobis aures præstare. Dicendum in præsentia est de legibus, quarum origo omnis & fundamentum est iustitia. Cæterum tam latus est de his dicendi campus, ut huius materiæ uel integra autorum uolumina extent, tum etiam Panegyrici quamplures, quibus recitandis id præsertim causam præstitit quòd singulis annis à professoribus id argumentum semper tractatum sit. Quo fit, ut plerumque eadem à docentibus pro suggestu audiantur, qui, sicut mali medici solent, qualicumque oculorum ægritudini idem semper collyriū imponunt. Quos ego hac in re minimè imitari cōstitui, cum quòd infelicis, ingrati que ingenij semper existimaui de aliorum uerbis pendere, nihilque de suo conferre, tum quòd non istorum more multa, sed pauca & utilia differere melius duxi. Igitur ut ab earum origine exordiamur, crediderūt antiqui autores, à dijs immortalibus leges primū esse propagatas: Crentem enim Minoē à Ioue, Lacedæmoniū Lycūrgum ab Apolline, Solonem Atheniensem à Pallade, edoctos: quod ut pleraque alia mysticè ab eis dictum esse crediderim: siquidem ut locum leges sibi uendicare possint, & maxima cum sapientia conditas esse oportet, & à summo iure, quod Crucem ueteres dixerunt, procul abesse, bonum æquumque respicere. Ad hæc eas ad principis curam pertinere, quibus si ipse uixerit, cæteris clarissimo erit exemplo, audacterque subditos in earum obseruationem cōpelleret, quas ipse quoque inuiolatas, sacrosanctasque habeat. Apollinem enim, quòd Planetarū potentissimus sit Sol, potentiæ symbolum esse existimarunt: sicut Palladem prudentiæ, Iouem æquitatis atque clementiæ, unde & à iuuando nomen à Latinis acceperit. Potuerunt fortasse etiam ab Hebræorum uoluminibus sententiam hanc accepisse, in quibus Mosē à Deo opt. max. decem leges habuisse legitur: idque proculdubio ut credamus, Christiana ueritas admonet: cuius etiam aliqui autores tradunt, Platonem cum in Aegyptum uenisset, eos libros reuoluisse, & mutatis nominibus, de eis multa in suum opus transtulisse. Quapropter eius theologia non multum à Christianorum traditionibus discrepat. Cæterum utcumque sit, siue rei ueritatem secuti, tam nobilem legibus originem dederint, siue ad mysticam interpretationem respexerint, abundè constat, quantum honoris deferendum esse illis censuerint, quarum præstantiam ex eo facile iudicauerunt, cum cæterarum artium originem non ad deos immortales, sed ad homines retulere, qui demum inuentionis suæ præmiū hoc habuerunt, ut in deos referrentur. Sic Medicina Aesculapiū, Astrologia Athlantem consecrauit. Ipsam uerò legum prudentiam ab ipsis maiorum gentium dijs in homines transfusam, diuino quodam cultu meritò excipiendam existimauere, à Ioue ipso ceu præcipuum quoddam donum mortalibus traditam, à iustitia neruos accipientem, à prudentia intellectum, à fortitudine executionem: cui si diuinæ uirtutes hæc absint, non iam leges dicuntur, sed hominum carnificinæ, sed seditiones, & quoduis potius aliud, quam leges. Neque enim uerba ipsa, & quod uel membranis scribitur, uel ære figitur, Lex est, sed quod iustitia dictante, æquitate præuia, bono consilio profertur, uerum Legis nomen habet. Alioquin & Saturnini, & Gracchorum, & C. Marij per uim & Tribunitij furoris impotentiam lata plebiscita, Leges dicerentur: quod minimè antiqui illi patres concesserunt, qui Iuris Ciuiilis scientiam nunquam ab æquitate seiunxerunt, qui hanc professionem ita exercuerunt, ut bonum neminem oppugnarent, innocentes & miseros tutarentur: ea instructi, improborum captiones, dolumque malum euitarent, pœnas & supplicia in malos & condignos aduerterent, Chrysippi præcepta ad unguem obseruarent.

Is iusti

Is iustitiæ imaginem ita expressit, ut puellari uirginis forma, aspectu uehementi, luminibus oculorum acerrimis conspiceretur, quod uidelicet Iudicem incorrupto esse iudicio, sanctum, seuerum, contra improbos inexorabilem, ui & maiestate æquitatis, ueritatisq; terrificum esse oporteat. Quapropter memoriæ traditum est, magistratum statuas à Thebanis ita solere formari, ut sine manibus essent, principum uerò clausis oculis: nimirum eam iustitiæ naturam esse ostendentes, ut incorrupta sit, nec precio, precibusue, aut alienæ ulli uoluptati cedat. Cum itaq; tot egregijs uirtutibus Legum hæc prudentia præcellat, quæ omnes ad eam producendam in unum conspirasse uidentur, nõ est mirum si clarissimas quaslibet artes in se aut contineat, aut fulgore suo exornet. Et ut ab eloquentia incipiamus, tradunt antiqui autores, in primæua illa rerum humanarum infantia fuisse homines insociabiles, qui per montes agrosq; passim, & bestiarum more uagarentur, non diuinæ religionis, nec humani officij memores, quiq; omnia sola fortitudine pro uiribus corporis administrarent, donec siue Mercurius (ut Plato & Aristides credidit) siue quilibet alius uir sapiens eloquentiæ artibus adiutus, accommodata oratione eos congregauit, quantumq; in se utilitatis mutua conuersatio, & studia ciuilia haberent, admonuit. Sic humanum genus mite & mansuetum effectum est, sic fides culta, sic mutuis officijs certatum, & ex utrisque agrastibus illis moribus, meliores accepti: quæ omnia eloquentiæ debemus. Nec enim fieri potuit, ut qui plus posset, atque uiribus in cæteros præcelleret, ad ius sine ui uellet descendere, patereq; se imbecillioribus æquari, nisi magni alicuius Oratoris eloquentia allectus, rationibusq; persuasus esset. Quæ eloquentiæ gloria cum nostra hac arte commu-

Nam & eloquentia, nisi iustitiæ annexa fuerit, Reipublicæ calamitatis, omniumq; malorum causa est. Quapropter ab omnibus sapientibus laudata est Antiphontis illa sententia, qua non esse fas dixit, cum qui malè fecerit, idcirco seruari, quod bene dicat: sicut nec eum, qui rectè agat, ob malum aliquod uerbum perire, cum animi delicta ulcisci, non linguæ lubricum, æquum sit. Merito ergo eloquentia Legum scientiæ quædam quasi soror, sine ea nullam maiestatem autoritatemq; consequitur. Idem & in Poëtica arte senserunt Platonici, dum sub figmentis, uerborumq; ambagibus tradiderunt sapientiæ studia à Poëtis celebrari solita. Sic Ulysses comite Minerua, omnia monstra superat, Tyrannos conficit, blanditijs, uoluptatibusq; nõ allicitur. Sic Prometheus prouidentia dono uulturi iecur depascendum tradit, quod sapientiæ, præscientiæq; symbolum id animal representet. Sic Saturnus primus regnat, quod potissima principibus cura esse debeat popularis annonæ. Sic tres Harpyiæ tria iustitiæ genera indicant, Cum aliena desiderantur, cum re ipsa auferuntur, cum ablata, ne ad dominum peruenire possint, clam habentur. Sic Phaëton temeritatis, Cyclops impietatis, Phineus auaritiæ, Cacus furti, Scylla libidinis pœnas dederunt. Sic Midas non esse temerè Iudicibus maledicendum, malo suo didicit, nimirum asininis auribus deformatus. Sic Paris, constuprati iudicij reus, malè mulctatur: quæ omnia hisq; similia quamplurima, à Poëtis finguntur, ut animos mortalium ad ueræ iustitiæ cultum deflectant: quod etiã ad professionem nostram pertinet. Alioquin si Poëtæ uel Grammatici à iustitiâ abhorreant, uerum erit quod in illos Dion Sophista contorsit, eos uidelicet ab Homero Ulyssis errores quotidie inquirere, suos uerò minimè. Cui & illud simile, Philoctetæ mala bene cantitant, sua bona malè disponunt. Ad Philosophiam uenio, quæ ita cum hac professione coniungitur, ut altera sine altera esse nullo modo possit. Nam ea demum uera Philosophia est, quæ iustitiæ inhæret. Quapropter legumlatores illi ipsi ueri sunt Philosophi. Sic Solon ab Atheniensibus, sic Zaleucus Locrensis, Charondas Thurijs, Pheidon Corinthijs appellati. Qua ratione etiam uidemus celeberrimos quosq; huius sectæ autores de Legibus scripsisse,

*Iustitiæ imago.**Eloquentiæ effectus.**Eloquentiæ iurisconsulto necessaria.**Philosophia legali scientiæ cõiuncta.*

ut Chrysippus, ut Plato, & Platonem imitatus M. Cicero. Quid aliud habent Aristotelis Ethica, Politica, Oeconomica, quæ priuatas publicasque functiones, & quam quisque iuste sancteque uiuendi legem obseruet. Neque enim ueteres illæ tritaque alterationes, de uniuerso, de materia, de ideis, de causis, de inani, de motu, cæteraque huiusmodi, seu physica, seu metaphysica respiciant, quicquid habent ad ueram sapientiam pertinens, cum propter incertitudinem, tum quod ea sola uera est Philosophia quæ probum, sincerum, incorruptum hominem efficit: quæ utilitas minimè de eis de certationibus habetur. Vnde ille diuinus Plato censuit sapientiam, quæ à iustitia seiungatur, calliditatem esse, nec quicquid ad uirum bonum pertinere. Si igitur ciuilibus studijs iuncta sit sapientia, tunc demum nomen suum retinet: ut merito nos ueram Philosophiam colere, ceteros simulatam, Vlpianus senserit. Eandem conditionem sequitur etiam Theologia, quæ, seu antiquissimam illam Orphei & Musæi respiciamus, seu recentem, & à Christiana lege exortam, tota ab his studijs pendet. Scripsit poeta Tragicus Euripides, cum belluinam uitam prius homines agerent, legibus latis cepisse eorum facinora coerceri. Cæterum cum manifesta tantummodo punirentur, ne clam quoque peccaretur, à uiris prudentibus persuasum cæteris fuisse, extare in cælis deos immortales, his omnibus infestos, qui propter secreta facinorosa pœnas legibus non dedissent. Sic legis prudentia, Theologiaque eandem ob causam fuerunt introductæ, ut scilicet obuiam iretur delinquentibus: alteraque secreti mali, altera manifesti uindex esset: ut non iniuria nos Theologi appellemur, qui iustitiam colimus, qui diuina studia profitemur, qui, ut pietate maxima superi colantur, introduximus. Sensit & idem Plato, exemplumque Indicæ cuiusdam gentis adducit, in qua non qui sacrificandi peritior, sed qui rerum gerendarum prudentissimus est, sacris præficitur, nihilque aliud precibus à dijs immortalibus petit, quam iustitiam. Nam & cum Neoterici peccatum esse diffiniuerunt, id faciendi uoluntatem, quod iustitia uetet, nonne apertissime nequaquam nos posse scire, quid sit peccatum (quod Theologici muneris est) ostenderunt, nisi id prius perspexerimus, quid uetet uel permittat iustitia, quod ad legalem professionem pertinet. His adde tot nobis cum eis communes materias, de summa Trinitate, de Baptismo, de Hæreticis, de Eucharistia, de pœnitentijs & remissionibus, de potestate clauium, atque his multa similia: quibus facile ostenditur, quæ uerè ad rerum diuinarum scientiam pertinentia ipsi tractant, à nostra professione fuisse accepta: quæ uerò propria habent, uix ad Theologiam pertinere, qualia sunt infinita altercationum uolumina, innumeræque ineptæ quæstiones, quæ id in diuino cultu possunt, quod canis in balneo. Porro & apud Ægyptios Mercurius, cui Trismegisti nomen fuit, quod sacerdos, Philosophus, maximusque Rex extitisset, antiquæ Theologiæ celeberrimus autor, idem & legislator fuit, primusque hæc studia populos suos edocuit, unde in tanta hominum ueneratione est habitus, ut templa in eius honorem quæ plurima ædificata sint, nomenque eius proprium, quod eorum lingua Tempungina dicebatur, pronunciare religiosum esset. Sic non modò ipse Theologus, sed & legislator, & Deus existimatus est. quæ opinio de Lycurgo quoque Spartiata ferè inualuit, quem Pythia uates edito oraculo dixerit nescire, quo nomine saluaret, hominem ne, an potius Deum. Cum igitur hæc ars cæteras omnes in se contineat, haudquaquam mirum est, si omnibus temporibus summa semper in existimatione eius professores fuerunt. Cum enim eos cæterorum primores esse constet, qui sibi ipsis, quid in re sit, sciant consulere: sicut secundos, qui rectè admonentibus obediant: postremos uerò & omnium deterrimos, qui nec ipsi quid agant, norint, nec bene suadentibus parere, in animum inducere possunt: merito Iurisconsulti cæteros omnes excellunt, qui non solum sibi sciunt prospicere, sed etiam sui muneris id præcipuum habent, ut alios quoque tueantur, bonoque consilio confirmant. Quapropter & hodie simpliciter sapientes appellantur, ne solos illos septem habuisse se, Græcia prædicare ualeat. hi res priuatas, publicasque ferè omnes tractant, nihil in domesticis extraneisque negocijs sine his tutò fieri potest, horum uigilantia ciuilis concordia conseruatur, ob horum autoritatem summi cum infimis pari iure utuntur, hi humani fœderis uincula sacrosancta continent, hi pacis studia

amplectuntur, reſectis uitijs ciues ad bonam frugem perducunt. Si hi de medio tollerentur, exploratū nemini eſſe poſſet, quid ſuum, quid alienum, quid à patre accepturus, quid liberis porro relicturus foret, nihil deniq; inter mortales æqui boniq; relinqueretur, discordiarū ſemina undiq; pullularent. Fugerent de ciuitate omnes uirtutes, omnes bonæ artes cõtaminarentur, uis & auaritia ubiq; regnarent, innocentes nuſquam tuti eſſent: quibus omnibus malis ſola hæc legalis ſcientia frēna imponit: hæc in facinoroſos omnes ſeuerè animaduertit, diuinumq; iudiciū exequitur, bonos præmijs inuitat, oppreſſos calamitatibus erigit: quā ob cauſam ampliffima dignitate eius ſectatores culti, magnos magiſtratus, ſummas dignitates, honeſtiſſima officia à regibus impetrant, primū in ciuitatibus locū obtinent, principis ipſius uox & cõſilium exiſtimantur, ſine his nihil egregij principes moliuntur, ipſi etiam multa ſine illis: eorum arbitratu nō ſolum pacis opera digeruntur, ſed etiam plerunq; bella diſcutiuntur. Cū ergo tot propoſita præmia huius diſciplinę ſtudioſis uideatis, agitè, omnes totis uiribus adnitimini, ut per tot laborioſos trames hoc caliginofum iter ſuperetis, & ad metam ipſam q̄primū perueniatis, in qua omnia dulcia, omnia iucunda deguſtetis. Huic negotio accingant ſe, qui nobilitate, qui diuitijs præpollent, nō deſperent ignobiles, cõfirmant ſeipſos pauperes, omnibus hæc ars ex æquo patebit, qui in ea perdiſcenda plurimū operæ impenderint. Aluit ſemper honos artes, nullaq; tam barbara ætas fuit, in qua docti uiri in precio non eſſent. Poſſem hic uobis multa cõmemorare, cū uetera, tum recentia exempla, quibus oſtenderem, qui uiri ex minimis, ignobilibusq; initijs ſola doctrine cõmendatione ad maxima dignitatū decora aſcenderint. Fuit Alphenus Iuriſcõſultus (quod ſatis conſtat) ſutrinæ tabernæ alumnus, qui calceis, in ſtrumentoq; omni coriario Cremonæ (quæ illi patria fuit) relicto, Romam profectus, in maximū nominis Iuriſcõſultū euasit, Conſulatūq; adeptus, & publico funere honoris cauſa à populo Romano elatus eſt. Fuit & Domitius Ulpianus origine nō ſatis nobilis, ut qui Syrus ex Phœnice eſſet, & tamen eius uirtutis honos eſt habitus, ut Imperatoris Alexandri tutor eſſet, eiusq; conſilio Romanū imperium adminiſtraret. Poſſem q̄ plurima ſuggerere eorū quoq; qui hac literaria cõmendatione ſummas in eccleſia Chriſtiana infulas aſſecuti ſunt: ſed eorū tātus eſt numerus, ut nec huius loci, nec temporis ſit latiffimū hunc campū ingredi, ſatiusq; ſit nihil dicere, q̄ pauca de his attingere. Non igitur cuiq; deſperandū eſt, ſi materia ipſa difficilis, obſcura, indigeat longo ſtudio, q̄ plurimisq; extrinſecus adiuuētis, fauentē ſibi fortunā requirat: omnia tamen, ſi duraueritis, proſperè ſuccedent. Græcus eſt poëtæ Menandri uerſiculus, quo diſcipulos ſuos uenerabilis ſenex admonuit, ut alacri animo ſtudijs incumbere, ſic enim fore, ut opes quoq; ſibi magnas cõpararent. Cui nos nō abſimilem latinū habemus, Studioſus eſto, & poſſidebis plurima. Hinc alius poëta optimā ſtudioſū matrem pauperiē appellat: alius neceſſitatē nihil nō audere exclamat: alij aliter: in hunc tamen ſenſum omnes, ut nemo propter pauperiē abſterreat, nec in hoc adipiſcendæ uirtutis deſiderio diuites alijs cedere debent, cū nemini magis cõueniant eiufmodi ſtudia, q̄ illis, qui ea mercenaria minimè habituri ſint: nec enim diuitiæ magnū in ſe momentū in hominū uita habent, niſi uirtutibus honeſtentur. Vnde & beatioreſ iſti, quò magis omniū oculis expoſiti ſunt, eò etiā decet optimis diſciplinis eſſe imbutos, ne aliter ueteri adagio purpuratę ſimix uulgò appellentur: nam in hoc ipſi alijs deteriori ſunt cõditione, quòd pauperi imperitia nō æque oneri eſt, ſicut illuſtri generoſoq; homini, qui cū ſe nobilem profiteat, ſi indoctus ſit, etiā plebeis & uulgaribus uiris ridiculo habet. Nō eſt homo effigies illa, quam uidēs, ſed quòd intus latet. Sic adoleſcentem affatus dicitur Socrates, *Loquere, ut te uideam.* Index enim ueri hominis eſt ſermo, nihilq; tacens ſtultus à ſapiente differt. Verū enim uero nec illud ſtudioſum quicq; impedire debet, uel q̄d labili memoria, uel quòd modico ingenio, uel minimo iudicio ſit: nō omnes Papiniani, Pauli, Sceuolę eſſe poſſumus: eſt in hac profeſſione etiā mediocrib. locus. Quòd memoriæ deeſt, ſuppleat ſtudio: quòd propter ingenij uitiū aſſequi nō poterit, diligentia conſequatur. Meritò maximus poëtarum, Labor, inquit, improbus omnia

*Iuriſcõſultorū
præmia.*

uincit. Legi ego, extitisse summos aliquot Iurisconsultos per quos tenui memoria, ut Angelum, Fulgosiumque. Rursus alios minimo iudicio, qualis Andreas Siculus, & alij, quos nominare non attinet. Fuit Ludouicus Romanus tam dicendo ineptus, ut uel optima quaeque in eius ore sordescerent. Et tamen hi omnes summam dignitatem nati, inter professores primarij tempore suo habiti sunt. Cōsoletur ergo unusquisque seipsum, & spe plenus nobiscum haec studia aggrediatur, ego illi prauius per aspera, per deuia, per omnes anfractus adero, nec mihi ipsi satisfactum putabo, donec in summo huius artis culmine eum constituero. Scio me magna promittere, & quibus uires meae haud facile respondeant: sed tamen opinio quam quisque de praepatore suo conceperit, plurimum potest: & dij facientes (ut est in prouerbio) adiuuant. Adeste mihi assidui, & quotidie de ore meo pendete. Nam si studia quoque uestra accesserint, non est cur dubitetis, quin ad optatum finem sitis quae primam peruenturi. Vtruncque ut praestetis, uobis necessarium est: nec enim mea uos lectio peritos unquam fecerit, nisi ingentem operam in diligenti eorum, quae a me exceperitis, consideratione collocaueritis. Nec solum studium uestrum sine praepatore perfecte uos instruet: non sunt huiusmodi haec artes, ut per se possint percipi, opus est duce, qui rectam uobis uiam demonstrat. Damnat Hieronymus arrogantiam eos, qui sine magistro se didicisse gloriantur. Vetus est Cleobuli Lyndij (qui unus ex septem sapientibus fuit) dictum, Debere hominem libentissime audire, illibenter loqui. Apud Platonem Socrates in Phaedro disciplinas ex sermone potius & uiua uoce, quam ex lectione hauriendas esse existimauit: eas enim sic magis memoriter teneri, & melius intelligi, quod quaedam subtiliora quandoque occurrant, quam ut scriptis tradi commodè possint. Nam si satis esset ex solo commentario sapere, haudquaquam opere precium fuit tot philosophis, ut per exterarum regionum peregrinarentur, eos audituri, quorum libros iam in cubiculo legissent. Cogitet ergo, qui se domi continet, non se Pythagora, non Platone, non Apollonio praestantiorum, qui maximas difficultates, summa incommoda perpeffi sunt, dum ut uiua praepatoris uoce meliores fierent, per uarias prouincias proficiscuntur. Nulla est perniciosior studiorum calamitas, quam sui ipsius confidentia & admiratio: hunc morbum Graeci *ελαυστία* appellant. Est autem etiam adulatione deterior, eoque hominem inducit, ut se existimet optime scire, quae non intelligit, redditque eum negligentem, superbum, ociosum, aliorum contemptorem. Emen datur id malum non tam lectione, quam frequenti auditu & collatione, quae cum peritioribus habeat. Quapropter caute quaeso, Auditores charissimi, ab hac bellua: nulla erit uerae sapientiae capitalior hostis, nisi assiduam praepatori operam dederitis, eius dogmata diligenter obseruaueritis, idque cum philosophis persuasum habeatis, quaecumque explorata uobis sunt, minimam esse eorum partem, quae ignoretis. Nec a nobis haec dicuntur, quod uelim mihi tantum credi, ut de Pythio tripode dictata nostra emanasse existimetis: absit a me, caeterisque bonis eiusmodi arrogantia: & nos homines sumus, & quidem ut modici ingenij, ita nihilo felicioris memoriae. Fallimur plerumque, & glaucomam, quod ille ait, ob oculos patimur. Sed beneuolentia erga me uestra id suadet, ut liberrime uobis sententiam meam exponere, uosque boni & aequi consulturos, quicquid a me dictum fuisset, existimarem: nam nisi summa erga me humanitate utamini, seueramque de studijs nostris trutinam quandoque remittatis, aliqua ignoscatis, nunquam expectationi uestrae satisfacere potero. Eiusmodi huius artis est natura, ut in ea quandoque falli liceat. Nemo ex antiquioribus tam felix fuit ingenij, qui hanc notam euitauerit. Quapropter & praepatori uestro quaedam concedenda erunt, & de summo iure sibi aliquid indulgendum, & uobis eadem quoque licentia non denegabitur, ut uel ob hoc audentiores ad hanc disciplinam esse debeatis, in qua etiam erranti tanquam controuersum ius responderit, sit parata uenia. Dixi.

D. And.